

Forumul Intercultural Transilvania

6—7 decembrie 1996 — Tîrgu-Mureş

Conform observaţiei psihologilor şi sociologilor chestiunea identităţii joacă un rol definitoriu, atît în viaţa indivizilor, cît şi în cea a comunităţilor. Crizele de identitate produc adesea

convulsii nebănuite, dacă e să ne gîndim numai la cele etnice şi/sau religioase, dar şi sociale, care au traversat întreaga durată a acestui secol contradictoriu. Indiferent unde trăim, identităţile noastre sînt multiple, simplificările ducînd în mod inevitabil la „omul unidimensional”. Oare identităţile noastre multiple etnic-naţionale, religioase, regionale, chiar „continentale” — deşi Europa pentru noi înseamnă mult mai mult decît un continent, înseamnă un sistem de valori — se contrazic în mod necesar? Dar oare se completează ele în mod firesc cum ne-am putea aştepta?

Nu putem să nu observăm că în ciuda unei convieţuiri multisekulare care a dus la interferenţe culturale evidente, continuă vieţuirea paralelă, în ghetouri culturale, etnice, religioase sau lingvistice.

Nu putem să nu observăm că identitatea etnic-naţională, adesea şi cea religioasă, *desparte*, pe cînd identitatea regională *uneşte*. Ceea ce nu înseamnă nicidecum să nu acordăm identităţii etnice, naţionale, culturale, lingvistice sau religioase ce i se cuvine. Identităţile noastre, se pare că, trebuie mai întîi să ne despartă pentru a ne putea uni. Şi astfel generalul (uman, regional) să se umple de bogăţiile particularului.

Preocupaţi de asemenea gînduri, dar şi îngrijorări, am organizat în cadrul programelor **Centrului Intercultural Forumul** cu acelaşi titlu, după cel de la Bucureşti din decembrie '95 şi cel din martie '96 de la Tîrgu-Mureş, dar de această dată şi cu un caracter specific regional. Dacă ideea permanentizării acestor forumuri s-a născut şi datorită insistenţelor reprezentanţilor minorităţilor de a repeta astfel de întîlniri informale cel puţin la şase luni o dată, ba chiar de a instituţionaliza Forumurile, dincolo de Consiliul (guvernamental) pentru Minorităţi, a cărui funcţionare fusese adesea profund criticată, este cu atît mai surprinzător că tocmai unii dintre reprezentanţii invitaţi ai acestor minorităţi nu şi-au găsit timp pentru a-şi

împărtăşi gîndurile. Probabil, şi dintr-un semn de normalitate. În preajma lui Sf. Nicolae în Ardeal se taie porcul, iar în perioada post-electorală la Bucureşti se împart fotoliile în noile instituţii ale statului. Deci, program încărcat.

Dialogul se poartă însă cu cei prezenţi, iar cei prezenţi au fost personalităţi importante ale vieţii noastre culturale, care aveau ceva de spus în legătură cu temele dezbaterilor.

Unul dintre obiectivele de bază ale **Centrului Intercultural** îl constituie tocmai dialogul permanent dintre comunităţile etnice, culturale sau confesionale, majoritare sau minoritare, ca mijloc important al detensionării relaţiilor intercomunitare. Ar fi păcat

ca acest dialog, de-abia înfiripat, să se destrame în somnul indiferenţei. (*Căci somnul raţiunii naşte monştri...*)

(continuare în pagina 6.)

CONVOCARE

Membrii Ligii Pro Europa sînt convocaţi să participe la **Adunarea Generală Anuală** care va avea loc **sîmbătă, 25 ianuarie 1997, ora 10**, în Sala Mică a Palatului Culturii, Tg.-Mureş.

Ordinea de zi:

1. Raportul de activitate al Consiliului de Coordonare şi raportul Comisiei de Cenzori pe 1996;
2. Propuneri de modificare a Statutului;
3. Planul de activitate pe 1997.

(N.B. Cotizaţia poate fi achitată pe loc.)

FELHÍVÁS

A Pró Europa Liga tagjait felkérjük, hogy vegyenek részt az **Évi Közgyűlésen**, melyre **szombaton, január 25.-én d.e. 10 órai** kezdettel kerül sor a **Kultúrpalota Kistermében**.

Napirendi pontok:

1. A Koordinációs Tanács és a Cenzor Bizottság évi jelentése 1996-ra;
2. Javaslatok az Alapszabályzat módosítására;
3. Az 1997-es év tevékenységeinek tervezete.

(N.B. A tagsági díj helyben is fizethető.)

Calendar

Naptár

1 noiembrie — Vizita dnei Katia DUCLOS deGUNZBOURG, expert european la LPE.

2 noiembrie — Vizita dnei Tanja PETOVAR, director executiv IDEA Stockholm la LPE

2—4 noiembrie — Vizita la LPE a observatorilor OSCE, Brigitte MIHOK și Mona MANOLESCU-PISTRUI.

3 noiembrie — Colaborare cu Asociația Pro Democrația în observarea alegerilor.

6—10 noiembrie — A patra ediție a festivalului filmelor de scurt metraj, intitulat *ALTER-NATIVE*, organizat de MADISZ, cu colaborarea Ligii PRO EUROPA.

7—9 noiembrie — II-a ediție a *Expoziției Internaționale de Carte de la Tîrgu-Mureș* la care a participat și Editura Pro Europa.

14 noiembrie — *Aplicarea Instrumentului de Evaluare Instituțională* — evaluarea LPE din partea asociației World Learning.

15 noiembrie — Deschiderea oficială a celei de a III-a ediții a *Colegiului Democrației*, finanțat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, cu sprijin PHARE.

15 noiembrie — Vizita lui Joep van ZIJL din partea organizației BILANCE, unul dintre finanțatorii importanți ai LPE.

15 noiembrie — **1 decembrie** — Vizită în Olanda în cadrul unui program de schimb de experiență. Din partea LPE a participat Mircea BEȘA.

17 noiembrie — Colaborare cu Asociația Pro Democrația în observarea turului doi al alegerilor.

22—23 noiembrie — *Seminar MRG* la Budapesta. Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE.

29 noiembrie — **1 decembrie** — Seminarul internațional „*Naționalismul în fosta Uniune Sovietică — tipologie, cauze, consecințe*”, organizat la Kiev. Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE.

6—7 decembrie — *Forumul Intercultural Transilvania*, organizat de Centrul Intercultural la Tîrgu-Mureș. Sesiunile: Interculturalitatea ca reinterpretare a relației majoritate—minoritate, De la „monocultură” la interculturalitate, Interculturalitatea în context regional.

10 decembrie — Simpozionul internațional „*Democrația și Drepturile Omului*”, organizat de Filiala Bălți a Comitetului Helsinki, Universitatea „Alec Russo” și Fundația Soros Moldova, la Bălți. Din partea LPE au participat Smaranda ENACHE și SZOKOLY Elek.

10 decembrie — *Aniversarea Zilei internaționale a drepturilor omului*, organizată de Biroul pentru Drepturile Omului și Colegiul Democrației din cadrul LPE; conferința publică „*Perenitatea drepturilor omului*” susținută de Renate WEBER (APADOR-CH).

13 decembrie — *Premierea elevilor talentați în arte plastice* ai Gimnaziului Augustin Maior și ai Școlii generale nr. 3 din Reghin de către Smaranda ENACHE, co-președinta LPE.

14 decembrie — *Ședința de constituire a Asociației LIENS*, în cadrul programului *Métiers*, în colaborare cu LPE.

20 decembrie — *Cursul atelier în cadrul Colegiului Democrației „Modul de funcționare al Biroului Drepturilor Omului. Studii de caz”*, condus de HALLER István.

20 decembrie — *Serbarea Crăciunului* la o clasă de copii romi din Școala generală nr. 12. A participat Smaranda ENACHE, co-președinta LPE, SZOKOLY Elek și KACSÓ Judit-Andrea.

21 decembrie — *Depunerea de coroane* la Monumentul Eroilor Martiri, comemorarea Revoluției.

november 1 — Katia DUCLOS deGUNZBOURG, european szakértő látogatása a PEL-nél.

november 2 — Tanja PETOVAR, a stockholmi IDEA igazgatójának látogatása a PEL-nél.

november 2—4 — Brigitte MIHOK și Mona MANOLESCU-PISTRUI, OSCE-megfigyelők látogatása a PEL-nél.

november 3 — *Közreműködés a Pro Demokrácia Egyesülettel a választások megfigyelésében.*

november 6—10 — A MADISZ által, a PRO EUROPA Liga közreműködésével negyedszer megrendezett *ALTER-NATIVE* rövidfilm-fesztivál.

november 7—9 — *II. Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvkiállítás*, melyen a Pro Europa Kiadó is részt vett.

november 14 — *Az intézményes felmérés alkalmazása* — a PEL felmérése a Worl Learning által.

november 15 — A III. *Demokrácia Kollégiumának* hivatalos megnyitója. A Civil Társadalom Fejlesztéséért Alapítvány által, PHARE segítséggel támogatott program.

november 15 — Joep van ZIJL látogatása a BILANCE (a PEL egyik fontos támogatója) részéről.

november 15 — **december 1** — Tapasztalatcsere-látogatás Hollandiában. A PEL-t Mircea BEȘA képviselte.

november 17 — *Közreműködés a Pro Demokrácia Egyesülettel a választások második fordulójának megfigyelésében.*

november 22—23 — *MRG Szeminárium*, Budapest. A PEL-t Smaranda ENACHE képviselte.

november 29 — **december 1** — „*Nacionalizmus az egykori Szovjetunióban — tipológia, okok, következmények*”, Kievben szervezett nemzetközi szeminárium. A PEL-t Smaranda ENACHE képviselte.

december 6—7 — *Erdélyi Interkulturális Fórum*, melyet az Interkulturális Központ szervezett Marosvásárhelyen. Ülésszakok: Az interkulturalitás mint a többség—kisebbség viszony újraértelmezése, A monokulturától az interkulturalitásig, Az interkulturalitás regionális összefüggésekben.

december 10 — „*A demokrácia és az emberi jogok*”, Bălți-ben szervezett nemzetközi szimpózium, melyet a Helsinki Bizottság helyi fiók szervezte, az „Alec Russo” Egyetem és a Moldvai Soros Alapítvány szervezett. A PEL-t Smaranda ENACHE és SZOKOLY Elek képviselte.

december 10 — *Megemlékezés az Emberi jogok nemzetközi napjáról*, melyet a PEL Emberjogi Irodája és a Demokrácia Kollégiuma szervezett; Renate WEBER (APADOR-CH) „Az emberi jogok maradáóságá” című nyíltkörü előadása.

december 13 — A régi Augustin Maior Gimnázium és 3 sz. Általános iskola képzőművészetben tehetséges diákjainak díjazása Smaranda ENACHE, a PEL társelnökének részvételével.

december 14 — A Liens Egyesület *alakuló gyűlése*, a Métiers program keretében, melynek a PEL társzervezője.

december 20 — A Demokrácia Kollégiuma keretében megrendezett „*Az Emberjogi Iroda működése. Esetek tanulmányozása*” elnevezésű műhely, melyet HALLER István vezetett.

december 20 — *Karácsonyi ünnep* a 12 sz. Általános iskola roma osztályánál. A PEL részéről Smaranda ENACHE társelnök, SZOKOLY Elek és KACSÓ Judit-Andrea vett részt.

december 21 — *Koszorúzás a Mártírok Emlékművénél*, megemlékezés a Forradalomról.

Naționalismul — o altă față

Oricine ar fi participat la seminarul internațional „Nationalismul în fosta Uniune Sovietică — tipologie, cauze, consecințe” (Kiev 29 noiembrie — 1 decembrie 1996, organizator IDEE Washington), ar fi remarcat de îndată că, la diferenții participanți, naționalismul are conotații, chiar sensuri diferite. În Europa, naționalismul are, în urma experienței național-socialiste și apoi național-comuniste, ca și a crizei iugoslave, sensul unei ideologii anacronice, exclusiviste, chiar periculoase. Cu excepția unor Heider, Le Pen, sau a autohtonilor Vadim Tudor și Funar, aproape nimeni, în lumea politică, nu se simte în largul său dacă i se aplică calificativul de naționalist. Fenomenul nu surprinde, de vreme ce se știe că naționalismul s-a îndepărtat tot mai mult de stindardul său inițial: dacă naționaliștii secolului al XIX-lea își bazau programul politic pe valorile demnității umane și ale democrației, naționaliștii de azi sînt adepții exclusivismului și reduc națiunea la etnicism.

Cu toate acestea — a reieșit și din discuțiile de la Kiev purtate între importanți lideri ai disidenței antisovietice și experți —, că „naționalismul democrat”, cum l-au numit, a fost motorul dezintegrării imperiului sovietic. Naționalismul a mobilizat milioane de oameni, de la Lituania la Moldova, de la Armenia la Tatarstan, reeditîndu-și într-un fel epoca de glorie, cînd a declanșat emanciparea națiunilor moderne de sub dominația unor imperii autarhice și ostile valorilor democratice. Chestiunea legitimității acestui nou naționalism a monopolizat mare parte din discuții. Cum erau de față importante personalități din republicile între care s-au declanșat

războaie post-sovietice (Armenia, Azerbaidjan, Georgia), s-a dezbătut inevitabil și potențialul conflictual destabilizator al înfruntărilor dintre diferitele naționalisme. Alte țări post-sovietice (Ucraina, Bielorusia, Țările Baltice) se confruntă cu incapacitatea noilor guverne de a gestiona armonizarea renașterii valorilor naționale, îndelung reprimare, cu toleranța față de minorități. Înțelepciunea lui „ce ție nu-ți place, altuia nu-i face” nu e atît de ușor de pus în valoare în comunitățile unde, alături de minoritățile istorice, există noile minorități, rezultate din politica de colonizare forțată a statului rus, sau a succesorului lui, puterea sovietică. Tătarii din Crimeea, abhazii, oseții, cecenii trăiesc drama de a fi fost pionii machiavelismului stalinist. Nu mai puțin, rușii implantați în procente covârșitoare sub pretextul industrializării, sînt percepuți în multe țări ca o posibilă coloană a cincea a unei Rusii trezite din K.O.

Au fost intens dezbătute posibilitățile de cooperare dintre „naționaliștii democrați”, atît pentru a contracara scenariile conservatorilor moscoviți, cît și pentru a ameliora pacea internă, prin adoptarea unor standarde europene de protecție a minorităților. În acest context, „modelul românesc” a fost foarte apreciat. Semnatarea acestor rînduri, cît și deputatul UDMR SZILÁGYI Zsolt, am fost de multe ori în centrul atenției, am cules calde felicitări pentru cîștigarea alegerilor de către opoziția democratică și pentru participarea celei mai importante minorități la guvernare. În sfîrșit, după „sapte ani slabi”, a fost prima dată că ne-am simțit bine venind din România și am văzut în ochii celorlalți licăriri de admirație. (S.E.)

IN MEMORIAM

Liga PRO EUROPA se alătură celor care comemorează la 21 decembrie memoria victimelor ceaușismului, a fiicelor și fiilor acestui oraș, plecați pentru totdeauna dintre noi și adresează familiilor îndoliate sincere condoleanțe.

Nu mai puțin, Liga PRO EUROPA se alătură celor care cer ca adevărul despre Revoluție să fie făcut public, iar cei care au ordonat ori s-au făcut vinovați de crimă, tortură și tratamente nedemne să fie identificați.

Totodată, Liga PRO EUROPA propune Consiliului Municipal să ia în discuție:

- Declararea zilei de 21 decembrie ca zi de doliu pe teritoriul municipiului;
- Adoptarea unui protocol de ceremonial privind depunerea de coroane;
- Proiectarea, realizarea și amplasarea unui monument al revoluției demn de sacrificiul fiicelor și fiilor acestui oraș, de tradițiile sale arhitectonice și de urbanism.

Nu în ultimul rînd, Liga PRO EUROPA adresează un îndemn cetățenilor și cetățenilor acestui oraș de a ieși din indiferența de care s-au lăsat cuprinși în anii din urmă și de a se aduna în număr cît mai mare la ceremoniile care comemorează Revoluția.

Smaranda ENACHE
CSÍKY Boldizsár
Co-Președinti

Tîrgu-Mureș, la 20 decembrie 1996

Dragii mei prieteni,

Cred la fel de mult ca și dumneavoastră că sectorul organizațiilor neguvernamentale nu a reprezentat copilul cel mai iubit al ultimilor 7 ani, cu toate că unul din meritele esențiale ale lui Decembrie 1989 a constat în redescoperirea inițiativei și a liberei asocieri.

Fiind eu însumi membru al unor fundații și asociații profesionale prestigioase din străinătate am avut oportunitatea să înțeleg un lucru pe care legislativul și administrația centrală de pînă acum nu au vrut să-l vadă, dar pe care dumneavoastră îl cunoșteți foarte bine: dacă activitatea acestor fundații ar fi încurajată prin legi și facilități stimulative, ele pot reprezenta o adevărată șansă pentru dezvoltarea inițiativei acestor micro-comunități. Ele, adesea, cunosc mult mai bine decît instituțiile statului problemele specifice și pot oferi soluții mult mai ingenioase și profitabile economic, grație comportamentului lor non-profit. (...)

Emil CONSTANTINESCU.

Acesta este un fragment din mesajul adresat de Prof. Emil Constantinescu la 12. 11. 1996 ONG-urilor din România, printre ele și Ligii Pro Europa.

Din nou la Expoziția Internațională de Carte Tîrgu-Mureș, 7—9 noiembrie 1996

Tradițiile, ca și instituțiile, sînt create de oameni, de oameni obsedați de nevoia binelui, de nevoia frumosului, de nevoia adevărului. Chiar și dincolo de micul lor univers egocentric. Cei care au dăruit Tîrgului de pe Mureș acest Tîrg al binelui, frumosului și adevărului

Liga Pro Europa și Editura Pro Europa s-au implicat de la început în acest act cultural prestigios, atît prin expunerea propriilor produse editoriale, oricît de modeste, cît și prin manifestările cultural-artistice de prezentare și lansare de carte, care au însoțit expoziția și tîrgul.

Ca și la prima ediție, Centrul Intercultural al Ligii Pro Europa și-a adus contribuția la îmbogățirea evenimentului printr-o serie de prezentări de carte, în colaborare cu alte edituri prestigioase cum ar fi editurile Kriterion sau Ararat. Astfel, vineri, 8 noiembrie, a avut loc prezentarea volumului de eseistică politică al lui Richard WAGNER: „Calea românească”, editat de Kriterion, la care invitatul Centrului Intercultural a fost reputatul eseist și analist politic, Andrei CORNEA, totodată, prefațatorul volumului.

Sîmbătă, 9 noiembrie, Centrul Intercultural a fost din nou prezent prin organizarea prezentării unor volume bilingve de poezie editate tot de Kriterion, unde cuvintele introductive ale scriitorului Szász János au fost urmate de un recital trilingv (german, român și maghiar) de poezie în interpretarea studenților de la Academia de Teatru din Tîrgu-Mureș. În aceeași zi, în colaborare cu Editura Ararat, a avut loc lansarea tîrgumureșană a volumului „Istoria armenilor din Transilvania” de Nicolae GAZDOVITS, prezentat de însuși autorul cărții, și a lucrării „Az erdélyi fejedelemség román diplomatái” de Paul BINDER, prezentat de prefațatorul și redactorul volumului, istoricul SPIELMANN-SEBESTYÉN Mihály.

Cu binemeritatele felicitări adresate organizatorilor: Breslei Cărții Maghiare din România și revistelor literare Vatra și Látó, sperăm să fim prezenți și cu ocazia edițiilor viitoare la consolidarea unei tradiții care merită. (Sz.E.)

Nicolae GAZDOVITS, SZOKOLY Elek și SPIELMANN-SEBESTYÉN Mihály

cuprinse între scoarțele miilor de cărți expuse în Foaierul Teatrului Național, sînt astfel de oameni obsedați, pe cale de a crea tradiții și celebrități cu totul deosebite de cele cu care am fost intoxicați prea multă vreme de către pene avide de succese ușor vandabile. Și chiar dacă pe standurile expoziționale s-au regăsit sporadic, în spiritul unui pluralism de excesivă toleranță, și „toxicultura” unor astfel de celebrități, actul cultural al Expoziției rămîne semnificativ, pentru evoluția într-o normalitate a unei comunități umane europene.

La ediția din acest an, Editura Pro Europa a expus, alături de colecția revistei sale Altera și cîteva din tipăriurile sale recente, dintre care amintim doar broșura „Politica într-o societate liberă” de Chester FINN sau „Az erdélyi fejedelemség román diplomatái” (Diplomați români în slujba Principatului Transilvaniei) de regretatul Paul BINDER, prima carte în limba maghiară scoasă de editura noastră, titlu de debut al colecției Convergenția, a cărei traducere românească este în curs de apariție.

Aniversare

Perenitatea drepturilor omului

Cu ocazia zilei de 10 Decembrie, Ziua internațională a drepturilor omului, zi care marchează adoptarea de către Organizația Națiunilor Unite în 1948 a Declarației Universale a Drepturilor Omului, Liga PRO EUROPA a organizat o conferință publică la Casa Bemády din Tîrgu-Mureș.

La acest eveniment au fost invitați autorități și instituții din Tîrgu-Mureș (au fost prezenți primarul municipiului, FODOR Imre, reprezentanții Penitenciarului, Poliției, Parchetului Militar, Centrului de Primire al Minorilor etc.), presa, organizații neguvernamentale, persoane care s-au adresat cu plîngerii Biroului pentru Drepturile Omului din cadrul Ligii PRO EUROPA, studenții Colegiului Democratiei.

Renate WEBER, co-președinta Comitetului Helsinki Român, a susținut cursul „Perenitatea drepturilor omului”, iar HALLER István, referentul Biroului pentru Drepturile Omului a prezentat activitatea acestui birou în anul 1996. (H. I.)

Simpozion

Drepturile Omului

— o prioritate și în Moldova

Ziua Internațională a Drepturilor Omului și semicentenarul Organizației Națiunilor Unite au fost marcate, la 10 decembrie, la Bălți de un substanțial simpozion internațional intitulat „Democrația și Drepturile Omului”. Organizatorii principali, Filiala Bălți a Comitetului Helsinki, Universitatea „Alecu Russo” și Fundația Soros Moldova, au creat un cadru excelent unei dezbateri aprofundate a evoluției istorice, normelor internaționale, practicii europene și situației concrete a drepturilor omului la acest sfârșit de secol și mileniu. Au contribuit la reușita simpozionului comunicările valoroase prezentate, între alții, de domnii Nicolae FILIP (rectorul Univ. A. Russo), Ilie NASU (președintele Comitetului Sindical al Univ.), Ștefan URÎTU (președintele Comitetului Helsinki Moldova), Igor GROSU (președintele Pro Democrația Moldova), Gheorghe KARASENI (președintele SIEDO), Igor NEDERA (Soros Moldova), Ion MOREI, Efrim MOHOREA, M. ȘLEAHTIȚHII, ca și de reprezentanții unor organizații internaționale (ONU, OSCE, Amnesty International). Cotidienele locale „Cugetul” și „Zolotoi Kolas” au dedicat spații ample Zilei Drepturilor Omului. Într-un articol-apel de largă respirație, domnul Gheorghe BRICEAG, președintele Filialei Bălți a Comitetului Helsinki sublinia: „Astăzi Europa se eliberează de moștenirea veche. Vitejia bărbaților și femeilor, voința dură a popoarelor și puterea ideilor Actului final de la Helsinki au pus începutul Epocii Noi a Democrației, Păcii și Unității. Aceasta este Epoca înfăptuirii speranțelor și așteptărilor, care au trăit în inimile popoarelor multe decenii, încrederea în democrația bazată pe drepturile și libertățile de bază ale omului, prosperitatea prin libertatea economică, dreptatea socială și siguranța egală pentru toate țările.” La simpozion s-au adoptat două **declarații-apel** menite să urgenteze soluționarea în spiritul drepturilor omului a situației dramatice a lui Ilie ILAȘCU și adoptarea de către Parlamentul Moldovei a Convenției Europene a Drepturilor Omului. LPE a fost reprezentată de Smaranda ENACHE (care a susținut și un referat) și Elek SZOKOLY. Reprezentanții LPE au vizitat valoroasa bibliotecă a Universității și au remis o donație de carte și documente ale Consiliului Europei, Uniunii Europene și Ligii Pro Europa. (S.E.)

Proiect

Lărgirea activităților în domeniul drepturilor omului

Proiectul de finanțare elaborat de Biroul pentru Drepturile Omului, înaintat către Programul PHARE al Uniunii Europene a primit aviz favorabil. Astfel în perioada martie—decembrie 1997 se va desfășura o activitate de studiu privind respectarea drepturilor omului în diferite domenii.

Conform programului preliminar, în cele zece luni vor avea loc următoarele ateliere: „Situatia respectării drepturilor omului în Penitenciarul din Tîrgu-

Mureș” (aprilie); „Respectarea drepturilor lingvistice ale minorităților în Tîrgu-Mureș” (mai); „Situatia drepturilor copilului în școlile din Tîrgu-Mureș” (iunie); „Respectarea drepturilor omului în cadrul unităților militare din Tîrgu-Mureș” (iulie); „Situatia acordării drepturilor sociale în Tîrgu-Mureș” (septembrie); „Situatia femeilor în societatea orașului Tîrgu-Mureș” (octombrie); „Poliția — cu noi, sau împotriva noastră?” (noiembrie). (H.I.)

Activități viitoare

- Cursul Elemente din istoria Transilvaniei, 18 ianuarie (Colegiul Democrației).

- Colocviul Ligii Pro Europa și al organizației Pro Europa Brandenburg din Germania, 21—23 ianuarie, Sibiu.

- Cursul Societatea civilă și ONG-urile, 24 ianuarie (Colegiul Democrației).

- Adunarea Generală LPE, 25 ianuarie.

- Cursul Instituțiile statului de drept și rolul lor: Parlament, Guvern, Justiție, 1 februarie (Colegiul Democrației).

- Cursul Minorități în Europa și România, 15 februarie (Colegiul Democrației).

- Forum Pro Europa: Administrația locală și societatea civilă. Întâlnire cu Primăria (Centrul Intercultural), 22 februarie, Tîrgu-Mureș.

- Seminar organizat cu PRO EUROPA Brandenburg, 25—27 februarie, Satu-Mare.

- Cursul Principiul separării puterilor în stat — garanție a democrației, 1 martie (Colegiul Democrației).

- Cursul Evoluția conceptului de democrație. Organizarea statului: unitară, federală, confederală, 8 martie (Colegiul Democrației).

- Săptămîna Toleranței — Masa Rotundă a Bisericii și Forumul Intercultural: Minoritățile din România și minoritățile din regiunile învecinate, 19—25 martie (Centrul Intercultural).

- Seminar organizat cu PRO EUROPA Brandenburg, 27—28 martie, Timișoara.

- Cursul Poliția — prevenție sau represiune?, 29 martie (Colegiul Democrației).

- Seminar cu Minority Rights Group, 27—31 martie, Sinaia.

Forumul Intercultural Transilvania

6—7 decembrie 1996 — Tîrgu-Mureș

(continuare din pagina 1.)

Titlurile celor trei sesiuni: „Interculturalitatea ca reinterpretare a relației majoritate—minoritate”, „De la »monocultură« la interculturalitate” și „Interculturalitatea în context regional”, cu cei trei referenți: Smaranda ENACHE, HORVÁTH Andor și Victor NEUMANN, și totodată cu prestigioasele și interesante contribuții ale participanților la dezbateri, printre care acad. Pompiliu TEODOR, Ovidiu PECICAN, Hanelore BAIER, Al. CISTELECAN, Călin RUS, pr. Ilie ALBICIUC, Stefan LERM, Cornel REZMIVES, SPIELMANN-SEBESTYÉN Mihály, Nicu BELDIE și alții, au oferit un cadru suficient pentru un schimb de idei mai mult decât promițător. Întrunirea a fost moderată de directorul Centrului Intercultural, SZOKOLY Elek. Fără pretenția vreunei logici sau ierarhii, spațiul fiind prea puțin generos pentru reproducerea valoroaselor idei exprimate, iată și câteva spicuri din gândurile participanților:

Smaranda ENACHE: „În Europa Centrală și de Est interculturalitatea are două trăsături foarte pozitive: autonomia culturilor și civilizația” „Melting-pot este egal cu stațional”. „Interculturalitatea nu este un scop în sine, ci o convenție, un instrument de prevenție a conflictelor, o atitudine”. „Mareșalul Antonescu nu a respectat valorile democrației și din acest motiv nu poate fi considerat un simbol pozitiv”. „Statul național, prin tradiție, ignoră interculturalitatea.”

PILLICH László: „Modul romantic de a privi cultura a devenit un element cultural atât la români cât și la maghiari. Lipsa de contacte dintre culturi este un element de dezbinare.” „În domeniul colectivităților locale există mai multe puncte comune decât la nivel național.”

Victor NEUMANN: „Ideea de stat național se construiește pe formulă de stat etnic, de tip exclusivist în care majoritatea domină.” „Conceptul de etnic este exclusivist, limitativ.” „Asi-

milarea este nu numai periculoasă dar și inutilă.” „Banatul a fost însă caracterizat de un pluralism lingvistic, de o civilizație plurală, caracterizat de conceptul de convergență.” „Actualmente instituțiile nu propagă pluralismul, ele fiind conduse de pseudo-

Smaranda Enache, Szokoly Elek și Victor Neumann

lideri culturali. Astfel sîntem martorii eșecului promovării ideilor interculturalității și a propagării ideilor naționaliste.”

HORVÁTH Andor: „Trebuie să ne punem întrebarea dacă în condițiile Europei de astăzi minoritatea maghiară mai reprezintă orice fel de pericol pentru existența statală a României. Răspunsul meu este nu, lucru formulat în tratate și reconfirmat prin tratatul româno—maghiar.” „Clasa politică românească are posibilitatea la renunțarea definitivă și completă a »pericolului maghiar«, iar maghiarii să renunțe la rîndul lor la frica de asimilare.” „La televiziune ziua de 1 Decembrie a fost prezentată ca Sfînta Sărbătoare a românilor și emisiunea a fost realizată de redacția Viața spirituală a TVR1. Astfel eu am fost exclus din această serbare de două ori.” „Prin scăderea importanței caracterului etnic al culturii în favoarea creșterii importanței caracterului universal se realizează o apropiere.” „Este nevoie

de mai mult interes din partea majorității față de culturile celor minoritari.” „Astăzi are loc o regîndirea a românității, inclusiv în variante regionale.”

Călin RUS: „De frica majorității față de minoritate și a minorității față de majoritate profită anumite segmente ale clasei politice. Este necesară eliminarea polarizării care s-a produs în Transilvania.”

Ovidiu PECICAN: „Trecutul poate explica prezentul pînă la anumit punct, dar nu trebuie să ofere paradigma prezentului și a viitorului.” „Conceptul de națiune ar trebuie redefinit însemnînd toți cetățenii care își construiesc o viață pe același teritoriu.”

Monica GHET: „În România a dispărut cultura germană care nu poate fi considerată o cultură mică. Această dispariție ne afectează pe toți în mod negativ.”

Carmen ȘIPOS: „Noi preferăm să rămînem în ghetoul nostru pentru că altfel ne pierdem propria identitate”.

Ilie ALBICIUC: „Multitudinea culturilor înfrumusețează viața”.

Pompiliu TEODOR: „Trebuie renunțat la balastul secolului XIX.” „Trebuie văzut ceea ce este european în moștenirea culturală a Transilvaniei și acest lucru trebuie dus mai departe. Să căutăm căi de convergență.” „Vorbim de integrare care nu este posibilă prin folclor pentru că folclorul duce la etnic care duce spre monocultură.” „Noi nu sîntem urmașii statului dac. Popoarele europene sînt altceva decât popoarele antichității.” „Trebuie să regîndim istoriografia ca să putem regîndi istoria în mod obiectiv.”

Hanelore BAIER: „Nu avem voie să interpretăm istoria din secolele trecute cu conceptele actuale”.

Alexandru CISTELECAN: „Coexistăm într-un profund indiferentism unul față de celălalt.” „Unirea s-a făcut pe principiul subordonării și nu al armoniei”.

SPIELMANN Mihály: „Regionalismul este ceva absolut normal”. (Sz. E.)

Interkulturalis fórum

A Pro Europa Liga keretén belül működő Interkulturalis Központ december 6.-án és 7.-én Interkulturalis fórumot szervezett. [...]

Elsősorban az interkulturalitást kellett meghatározni, mivel nem mindenki otthonos a terminológiák világában. Amint Smaranda ENACHE bevezetőjében kifejtette, az interkulturalitás a kultúrák kölcsönös ismeretét és tisztelését jelenti. A jelenlévők egyetértettek azzal, hogy a kultúrák ismerete csak előnyös lehet, ennek elenére a jelenlegi oktatási rendszer nem elégíti ki az elvárásokat.

HORVÁTH Andor rámutatott arra, hogy a kisebbségek, saját kultúrájuk mellett, ismerik a román kultúrát is, de az interkulturalitás nem kölcsönös. Fokozatosan kiöregedtek azok az erdélyi románok, akik otthon érezték magukat a magyar kultúrában. Ez csak mélyíti az ellentétes gondolkodásmódot, s nem válik a román kultúra hasznára. Például az erdélyi történelem jó része magyar forrásanyagra alapul, tehát a magyar nyelvet nem ismerő történészek hátrányban vannak, ezeket nélkülözve kell dolgozzanak.

Pompiliu TEODOR, mint történész, kiemelte az interkulturalitás szükségességét. Ugyanakkor cáfolta Horváth Andor pesszimizmusát, mely szerint kihaltak volna a magyarul tudó erdélyiek. Sőt, a történelemtudomány magyar oktatás folyik, pontosan annak érdekében, hogy a nyelv ismerete biztosítsa a korabeli dokumentumok tanulmányozását.

Victor NEUMANN szembehelyezte a folklórt a civilizációval, kifejtve, hogy míg az előbbi, nemzeti jellegének köszönhetően, az etnikai érzéseket erősíti, addig az utóbbi, polgári jellegéből adódóan, a társadalom összefogó ereje.

Többen is cáfolták ezt az állítást, hangsúlyozva, hogy a folklór nem nemzeti, hanem regionális jelenség. Csak az „újfolklórnak”, a mesterséges folklórnak van etnikai jellege, az igazi folklór interkulturalis jellegű azokon a vidékeken,

ahol több kultúra él együtt (pl. a mezőségi román és magyar zene között csak a hozzáértő tud különbséget tenni, ugyanakkor alig van közös vonás a székeli és a székely tánc között).

Általános volt a jelenlévők véleménye abban, hogy az oktatásnak kellene biztosítani, hogy a különböző hazai kultúrákban mindenki valamelyest otthon érezze magát. Elsősorban a románok (Carmen ȘIPOȘ és Cornel REZMIVES) kifogásolták, hogy míg közösségük több kultúra hordozója, a románok sokszor három—négy nyelvet beszélnek, ugyanakkor kultúrájuk több eleme összefonódott más közösségekével, mégis hátrányos helyzetben vannak, mert általában a nem-románok nagyon keveset tudnak a roma kultúráról.

Az interkulturalitás bánati hagyományait mutatta be Victor NEUMANN. Románok, magyarok, németek, szerbek, zsidók, bulgárok, horvátok, románok, ukránok alakították ki azt a polgári jellegű közösséget, melyben nem a közösségi, hanem az egyéni érdek uralkodik, s melyben a merkantilizmus szelleme kialakította annak szükségességét, hogy az emberek ne csak egymást, hanem egymás kultúráját is ismerjék. Természetesen ez a modell sem tökéletes, az utóbbi évek próbáját nem állta ki egyértelműen. Ennek legvilágosabb jele, hogy a szerb—horvát jugoszláviai konfliktus áterjedt a romániai Bánátra is. A szerb—horvát kisebbségi szervezet kettévált, s éles vitákra került sor azt illetően, hogy a karasovánok szerbek-e vagy horvátok.

A fórum célja nem az volt, hogy messzemenő következtetéseket vonjon le, hanem az, hogy lehetőséget biztosítson a vitatott kérdések tisztázására. [...] Ha a kisebbségekre vonatkozó kérdéseket kulturalis, s nem politikai oldalról közelítjük meg, sokkal nagyobb a szakértők közötti egyetértés. Lehet, hogy ez így nem eléggé szenzációs, de talán eredményesebb.

Haller István

Curierul de Tîrgu-Mureș nr. 14.

Tradition und Erneuerung

Zum zweiten Mal hat das Interkulturelle Zentrum in Neumarkt/Tg. Mureș am vergangenen Wochenende (6-7 Dezember) zu einem Interkulturellen Forum geladen. Der Einladung leisteten diesmal rund 25 Personen Folge. Die Anwesenheit von Persönlichkeiten wie Prof. Dr. Andor HORVÁTH, Prof. Dr. Pompiliu TEODOR (beide Klausenburg) und Dr. Victor NEUMANN (Temeswar) sowie das von Smaranda ENACHE und Elek SZOKOLY gestaltete und moderierte Veranstaltungsprogramm sicherten einen regen und gehaltvollen Gedankenaustausch.

[...] Das Interkulturelle Zentrum in Neumarkt/Tg. Mureș ist das bedeutendste Programm der Liga Pro Europa. Es wurde 1993 auf Initiative des Menschenrechtskomitees Rumänien (mit Sitz in Berlin) gegründet und entwuchs der

Partnerschaft der Liga PRO EUROPA mit der Heinrich-Böll-Stiftung in Deutschland.

[...] An der Zusammenkunft am vergangenen Wochenende waren außer der Mehrheitsbevölkerung — leider jedoch nur durch interkulturell eingestellte und/oder engagierte Vertreter — die Gemeinschaften der Ungarn, Juden und Ukrainer in Rumänien, drei der 18 hier lebenden „Ethnien“ der Roma, die Sathmarschwaben und Siebenbürger Sachsen vertreten. Dennoch ist immer auf die Polarisierung Rumänen—Ungarn verfallen worden, zum Bedauern der Veranstalter und Teilnehmer, die das Verschwinden einiger Kulturen (Armenier, Deutsche, Juden) aus dem multiethnischen Gefüge Siebenbürgens und des Banats als Ursache nannten.

[...] Im Verlauf der Gespräche wurde u. a. auf Ursprung und Entwicklung der

Nationalstaatsidee und des rumänischen Nationalstaates eingegangen. Betreffend die Konstituierung Rumäniens meinte der Schriftsteller Al. CISTELECAN (Tg. Mureș) sei eine Homogenisierung und auch diese als Unterordnung der Moldau, Siebenbürgens und des Banats unter Bukarest angestrebt worden. Der Historiker Dr. Pompiliu TEODOR schlußfolgerte, die rumänische Historiographie müsse einer kritischen Betrachtung unterzogen werden, um die Geschichte neu überdenken zu können.

[...] Sicherlich sind nur kleine Schritte möglich, doch sie können überlieferte, jedoch gegenstandslose Ängste im Zusammenleben der Gemeinschaften abbauen und die zivile Gesellschaft aufbauen helfen.

Von Hannelore Baier

ADZ, 11 Dezember 1996

În țara lalelelor și a morilor de vânt

În cadrul unui program de transfer de cunoștințe, desfășurat de Fundația „Oasis” din Tîrgu-Mureș în colaborare cu „Educa Transfer International” și „Friese Poort” din Olanda, am avut ocazia să vizitez în ultimele două săptămîni ale lunii noiembrie '96 această țară, și în special, una din regiunile ei din Nord — Friesland.

Finanțarea modestă asigurată de partea olandeză, cu sprijin guvernamental, a făcut ca, pe lîngă contribuția materială a fiecărui participant, călătoria și viața de zi cu zi a grupului de 7 tîrgumureșeni să arate ca o excursie, dar programele aranjate de gazde cu multă grijă și competență, precum și cantitatea și calitatea informațiilor la care am avut acces, au avut darul să compenseze din plin dificultățile

și oboseala unui drum de cca. 6-7000 de km. parcurși cu un microbuz prin Ungaria, Slovacia, Cehia, Germania, Belgia, Luxemburg și, bineînțeles, Olanda.

În afară de întîlnirile desfășurate conform programului la școli, administrații locale, bănci, întreprinderi mici, particulare, la marile firme de construcții drumuri și aqueducturi și distribuție a gazelor naturale, am folosit timpul liber pentru a vedea Amsterdam-ul, „Veneția Nordului”, Rotterdam-ul, cel mai mare port al Europei, precum și cîteva localități mai mici, fiecare cu specificul său, dar avînd mereu numitorul comun al atmosferei atît de diferite de cea de la noi, a oamenilor calmi, deschiși și prietenoși care erau mereu gata să ne răspundă la orice întrebare care ne interesa.

Standardul de viață deosebit de ridicat, bazat pe moștenirea seculară a „Epocei de Aur” în care Olanda domina comerțul maritim mondial, precum și pe descoperirea în anii '70 a unor mari rezerve de gaze naturale și pe o agricultură foarte eficientă, în pofida sărăciei solului cucerit printr-o grea și continuă luptă cu marea, este desigur unul din factorii determinanți ai acestei atmosfere.

Prin modul specific de organizare a programului, bazat pe contacte directe cu diferite persoane și grupuri de persoane, acesta ne-a permis să cunoaștem, mai bine decît cu ocazia oricărui seminar select, modul de viață, preocupările și caracterul acestui popor, urmaș al navigatorilor și comercianților din secolele trecute. (M. B.)

Constituirea Asociației LIENS

Începînd cu luna noiembrie stagiarii în cadrul proiectului „Métiers” patronat de Asociația EUROPA SOS ROUMANIE din Franța și Liga PRO EUROPA și cofinanțat de Uniunea Europeană, devin salariați ai acestui proiect. Printre priorități se află și demersurile de efectuat în vederea creării asociației pentru sprijinirea persoanelor fără loc de muncă „LIENS”.

În acest sens este redactat statutul viitoarei asociații și dosarul de prezentare, precum și regulamentul de Ordine Interioară. Pe parcurs se fac sugestii, propuneri, din partea partenerilor în vederea unor modificări, îmbunătățiri asupra statutului.

De asemenea, pe parcursul lunii noiembrie s-a desfășurat la Ceușu de Cîmpie tot în cadrul programului Phare LIENS Tacis Nr. 95-1069, stagiul de spații verzi, destinat tinerilor șomeri iubitori de natură, interesați în amenajarea spațiilor verzi. Sub îndrumarea unor specialiști din Franța, cei 7 tineri selecționați au urmat pînă la sfîrșit acest stagiul care a cuprins studii teoretice

și mai ales practice de amenajare de spații și spații verzi, conceperea și amenajarea de sere sau pepiniere, utilizarea și întreținerea unor utilaje moderne, performante.

Ziua de 14 decembrie 1996 a fost așteptată cu multă nerăbdare de către grupul de inițiativă, cînd a avut loc Ședința de Constituire a Asociației LIENS. În prealabil au fost distribuite scrisorile de convocare către viitorii membri fondatori. S-au prezentat reprezentanți ai asociațiilor și fundațiilor partenere, tineri din Ceușu de Cîmpie și din Tîrgu-Mureș, precum și reprezentanți ai autorităților locale.

Toți cei care au contribuit la crearea acestei tinere organizații și-au exprimat dorința ca obiectivele sale să fie atinse cu succes.

Cu ocazia Sărbătorilor de iarnă cîteva persoane din grup au contribuit la organizarea manifestărilor din Orașelul Copiilor și au participat la manifestările din Cetate din data de 22 decembrie. (I.G.)

Consultare MRG

Minority Rights Group, o bine-cunoscută organizație cu sediul la Londra și care se bucură de statut consultativ pe lîngă ONU, a organizat la Budapesta între 22-24 noiembrie o reuniune consultativă menită să ofere idei pentru activitățile și publicațiile MRG în Europa Centrală. Prezența

unor organizații neguvernamentale din Slovacia, Polonia, Bulgaria, România, Iugoslavia și Ungaria s-a dovedit utilă pentru stabilirea de contacte și schimb de informații. MRG va organiza, în cooperare cu Liga Pro Europa, în primăvara anului 1997, probabil la Sinaia, un seminar internațional care să

se încheie cu recomandări privind soluționarea problemelor specifice minorităților la nivel local, cu implicarea autorităților alese, primării și consilii. Aplicarea, în chestiunea minorităților, a principiului subsidiarității, ar putea relaxa, în întreaga zonă, tensiunile care mai persistă. Este probabil că mai mult decît structurile centrale, comunitățile locale ar putea fi sensibile la nevoile grupurilor minoritare. (S.E.)

BIROUL PENTRU DREPTURILE OMULUI

În ultimele două luni ale anului 1996, Biroul pentru Drepturile Omului a înregistrat 26 cazuri, dintre care le reproducem pe cele mai semnificative.

K. K. B., minor (13 ani) se afla pe stradă cu un coleg de clasă, care a fost martorul unei spargerii de mașină. Ambii au fost duși la sediul Poliției, anchetați în absența părinților și/sau a unui avocat din oficiu. Subofițerul anchetator a folosit bastonul, lovind minorii în palmă, pentru a obține declarații. Ulterior K. K., tatăl lui K. K. B., a reclamat superiorului sobofițerului maltratările suferite de copil, care însă l-a amenințat cu reținerea copilului în Centrul de Primire al Minorilor. S-au întocmit formele pentru plîngere la Procuratura Militară.

O. W. a reclamat la Poliție furtul mașinii lui. După ce și-a găsit mașina în urma unei anchete proprii, a acuzat Poliția de incapacitate. A fost maltratată și amenințat cu 50.000 de lei. S-a propus înaintarea unei plîngeri la Procuratura Militară.

P. C., ieșit dintr-un bar de noapte, a fost bătut de subofițeri de Poliție. S-a propus înaintarea unei plîngeri la Procuratura Militară.

K. H., avînd patru copii, a depus cerere pentru locuință de cinci ani. Din iulie 1995 locuiește în scara unui bloc. Primăria a refuzat acordarea unui spațiu locuibil pentru această familie, cererile înaintate au rămas fără răspuns. Cazul a fost adus la cunoștința Primăriei.

P. M. a fost somată, printr-o scrisoare, să participe la alegerile parlamentare și prezidențiale ca observator din partea organizației GADDO. În urma unei anchete s-a aflat că Oficiul Forțelor de Muncă a oferit acestei organizații adresele șomerilor înregistrați. În legătură cu acest caz — violarea dreptului la intimitate prin oferirea unor date personale unei organizații fără acordul celor vizate —, s-a anunțat Parchetul de pe lângă Curtea de Apel. Conform răspunsului Parchetului, nu s-a constatat nici o încălcare a Codului penal. (H.I.)

Alegeri

Observarea alegerilor

Liga PRO EUROPA a oferit sprijin Asociației Pro Democrația în organizarea observării alegerilor. La sediul Ligii s-a făcut înscrierea voluntarilor, unde s-au prezentat cca. 160—170 de persoane pentru turul întâi. Dintre acestea 100—110 de persoane au primit acreditarea, majoritatea lor însă au fost reparate de Biroul Electoral Central în alte circumscricții decît cele solicitate.

De asemenea, s-au făcut înscrieri și

pentru turul doi al prezidențialelor, unde numărul observatorilor acreditați era cca. 100 de persoane. Pentru a ușura deplasarea în zonele greu accesibile a observatorilor care nu dispuneau de mașini, s-a organizat și transportul lor în diferitele colțuri ale județului.

Observatorii au constatat o serie de mici nereguli, care au fost la rîndul lor transmise Asociației Pro Democrația din București. (K. J.—A.)

Colaborare

Sprijinirea unor reviste de tineret

În perioada noiembrie—decembrie, Liga PRO EUROPA, prin Centrul Intercultural, a sprijinit apariția a două reviste de tineret.

Pulzus este revista Ligii Studenților Maghiari din Tîrgu-Mureș, avîndu-l ca redactor șef pe CSEDŐ Zoltán (UMF). Apare lunar, în 8 pagini, incluzînd — la inițiativa Ligii PRO EUROPA — începînd cu numărul 18

(noiembrie 1996) și o pagină interculturală, trilingvă.

Ergo Comon, revista Grupului Școlar de Construcții Montaj, avînd-o ca directoare pe ing. SOCOL Ileana, iar ca redactor șef pe NAGY László Mihály, și-a lansat primul număr în decembrie. Este o revistă bilingvă, cu două pagini scrise în limba română și două în limba maghiară (H. I.)

Centrul Intercultural sprijină în continuare — prin asistență redacțională și tehnică — revistele școlare și studențești care promovează valorile interculturale, bilingvismul sau plurilingvismul și apropierea comunităților tradiționale transilvane.

Colaborare

Festivalul Internațional al Filmelor de Scurt Metraj ALTER-NATIVE 4

Eppur si muove — rostise Galilei pe vremea cînd „mişcarea” Terrei era interzisă prin dogmă, cum a fost de altfel de nenumărate ori de atunci, în patria italianului sau aiurea. La noi mai mult poate decît în alte părți ale vechiului continent. Cu atît e mai mare bucuria că, în sfîrșit, și pe Terra noastră locală se mișcă ceva, inclusiv în arta imaginii mișcate — în cinematografie —, această mișcare semnificînd, sperăm, dezghețul de primăvară mult așteptat. Numeroasa și valoroasa participare la un Festival cinematografic „de provincie”, datorată nu în ultimul rînd entuziasmului și competenței unui regizor ca MRAZ Feri, a girului unui Mircea DINESCU sau Stere GULEA, a sprijinului lui MEDIAWAVE Győr, a consecvenței unui MADISZ și poate nu în ultimul rînd a colaborării Centrului Intercultural al Ligii PRO EUROPA și sprijinului Fundației Heinrich Böll din Germania, infirmă ideea că evenimentele importante pot avea loc doar în marile capitale culturale. La festival au candidat peste 200 de filme, fiind selectate spre prezentare 57 din 20 de țări (filmele de scurt metraj, care nu au trecut prin filtrul juriului de preselecție, puteau fi vizionate în sistem „à la carte”). Totodată au fost prezentate și filme de lung metraj (Stare de fapt — Stere GULEA, 1995; Bolșe Vita — FEKETE Ibolya, 1995; Acuzarea — SÁRA Sándor, 1996; Femeia — ERDÉLYI János și ZSIGMOND Dezső, 1995, Las' s-atîrn Vaska — GOTHÁR Péter, 1995, Eu sînt Adam...! — Dan PIȚA, 1996). Iată că, orașul „de provincie” Tîrgu-Mureș suportă, alături de Expoziția Internațională de Carte, de cele trei festivaluri muzicale (Constantin Silvestri, Zilele Muzicale și Musica Sacra), de Festivalul Internațional de Teatru și acest Festival Internațional de Film, tot atîtea dovezi ale unui fals prestigiu negativ produs de inamici ai urbei. Tîrgu-Mureșul contemporan se află, se pare, pe un bun drum european. (Sz.E. & H.I.)

În vizită la Belgrad

Învelit într-o pătură imi sorbeam ceaiul în fața televizorului. Era vineri, mă întorsesem acasă la Tirgu-Mureș... Deodată, în timp ce schimbam posturile, imaginea unei mulțimi mărșăluind mi-a atras atenția. În primele clipe am crezut că e vreun documentar despre Revoluția din '89. Dacă emoția provocată de mișcările stradale de protest inițiate de opoziția democratică din Serbia, pe care se dovede că le prezentau amintite imagini, și de patetica declarație a liderului Vuk Draskovici, în opinia căruia Iugoslavia s-ar afla în situația României dinainte de '89, n-ar fi avut forța necesară să mă determine să renunț la confortul unui weekend în familie, singură vestea că și 40.000 de

drum... Eram cam dezamăgiți amândoi de felul în care am fost primiți, dar ne ascundeam unul de celălalt, eram și așa destul de rebegiți, nu mai aveam nevoie și de discuții inutile. O pornirăm de nebuni pe bulevardele din centru.

În fața Facultății de Filosofie se adunaseră deja mii de studenți. Aproape fiecare ținea câte un fluier de plastic între dinți și sufla cu ațita furie în el încît, dacă vroiai să străbați mulțimea dintr-o parte în cealaltă, trebuia să-ți astupi urechile. În toată aglomerația aceasta însă, spațiul verde, un dreptunghi cu lungimea de vreo 20 de m și lățimea de vreo 7, era necălcăt! Îmi aduc aminte că a doua zi, cînd în fața Facultății de Filosofie și pe străzile apropiate s-au strîns

că aceștia ar fi plătiți ca să legitimizeze campania de denigrare a protestelor studențești declanșată în presa guvernamentală. Mă întreb care ar fi fost atitudinea studențimii de la noi, dacă de la tribuna lor (Balconul de la Universitate) ar fi vorbit „trădătorii”. Ei bine, acolo nu s-a întîmplat nimic în afara faptului că atunci cînd spărgătorii de grevă au cerut renunțarea la manifestațiile stradale, colegii lor le-au întors spatele în bloc, suflînd parcă și mai cu foc în fluier.

Marșul a început, ca în fiecare zi, puțin după ora 13. În aceea zi era plănuită o descindere în cartierul rezidențial al Belgradului. Studenții încercaseră deja cu zece zile în urmă să ajungă la reședința lui Miloșevici, dar drumul le fusese blocat de baraje ale miliției cu mult înainte de a ajunge. Destinația marșului din ziua aceea a avut, ce-i drept, darul să ne îngrijoreze, dar ne-am încolonat ca niște manifestați disciplinați. Prin mulțime treceau cîteva fete care împărțeau niște bilete de dimensiunea unei cutii de chibrituri. Ivanna mi-a spus că asemenea bilete se împart în fiecare zi, pe ele fiind tipărite itinerariul marșului și cîteva recomandări pentru ca numeroșii manifestați să-și coordoneze mișcările. Unul din cele cîteva puncte ale minusculului ghid program cerea ca:

„În cazul întîlnirii neprevăzute cu forțe ale poliției, studenții sunt rugați să se așeze pe șosea și să ridice carnetul de student deasupra capului”. Atunci cînd coloana a fost oprită de un baraj, în același loc în care fusese oprită și în urmă cu zece zile (în fața Ambasadei Americane!), disciplinați, studenții au respectat recomandările serviciului lor de protecție. După ce au stat pe loc cam o jumătate de oră, timp în care polițiștii au fost fluierați de la distanță, (între primii studenți ai coloanei și cordonul de polițiști erau cel puțin 50 de m, serviciul de protecție al studenților reușind să prevină astfel orice fel de provocare sau conflict), marșul a continuat prin cartierul din jurul gării centrale. Ivanna susținea că marșurile acestea prin cartierele orașului reușesc să suplinească tăcerea televiziunii naționale. Tot ea îmi spunea că în timpul acestor marșuri, ei se străduiesc să zîmbească cetățenilor, să-i salute, să-i atragă astfel de partea lor. Cele cîteva ore de marș au fost destul de obositoare, însă pe atît de plăcute. Aproape tot orașul ieșea la ferestre și aplauda coloana. Impresia că asist la o Revoluție de Catifea m-a dominat tot timpul marșului. Mi-e teamă să fac pronosticuri, dar cred că e evident că acolo se schimbă ceva, că acest ultim bastion al național-comunismului nesovietic nu mai are mult de trăit. Ieri seară, la știri, mi-au dat lacrimile cînd am văzut că Miloșevici s-a întîlnit, în sfîrșit, cu reprezentanții ai studenților. Sper că Etel, Ivanna, Marco, Voija, Alexander, Lidia vor trăi curînd într-o țară în care să nu le mai fie teamă să-și spună tot numele. (Ș. S. Sz.)

studenți au intrat în grevă și protestează în stradă de mai multe săptămîni s-ar fi constituit într-un argument hotărîtor. A doua zi, alături de colegul meu Marius Ichim, am pornit la drum.

Belgradul la care ne așteptam noi nu exista. Am coborît într-o gară curată, liniștită, undeva la periferie, deoarece trenul ce vine de la București, spre deosebire de cel în sens opus, nu intră în gara centrală! Din taxi am putut vedea aceleași cartiere muncitorești staliniste, cu care sunt presărate mai toate orașele Europei de Est la periferii, dar parcă și acestea mai curate și mai luminoase decît cele de pe malul Dîmboviței. ONG-ul al cărei număr de telefon îl aveam și la care ne anunțasem sosirea printr-un fax înainte de a pleca din Tirgu-Mureș, are sediul la parterul unui bloc vechi, pe o stradă îngustă, aproape necirculată. Anunțată de sosirea noastră, secretara ne aștepta. Primise fax-ul nostru, știa cine suntem și de ce am venit. Cu locuital însă era mai greu. Eventual să înoptăm în sediu (mai târziu va cădea și această posibilitate „deoarece sediul se închide la ora 20”). Să mergem să vorbim cu studenții, ei trebuie să știe vreo soluție, sigur găsesc ei două locuri pentru niște colegi care au venit ațita

40-50.000 de studenți, acest semn incontestabil de civilizație s-a păstrat.

Intrarea în clădirea Facultății era păzită de mai mulți studenți și studente care legitimau și percheziționau pe cei care doreau să intre. De îndată ce au aflat cine suntem, ce suntem și de ce am venit am fost conduși la biroul de presă al Facultății de Filosofie, spațiu în care funcționa și ziarul studenților manifestați, PROTEST TRIBUNE. Acolo am fost poftiți să ne facem comenzi, ne-am prezentat din nou și i-am cunoscut pe unii din redactorii ziarului, studenți la filosofie, istorie și arheologie. Cum era și firesc, în timpul discuțiilor ne-am împrietinit suficient.

A doua zi am ajuns în redacția Protest Tribune înainte de ora 12. Cei pe care-i lăsasem seara trecută acolo se întorseseră și ei. Am băut o cafea împreună și ne-au povestit ce-au scris despre noi și despre cele cîteva cuvinte pe care li le spusese despre Piața Universității. Ivanna, una dintre gazdele noastre, a intrat val-vîrtej în redacție și ne-a chemat la ferestre. Vorbeau de la tribuna protestatarilor cei din Uniunea Studenților Independenți, grup de studenți care apăruse cu o zi înainte la TV și ceruse reluarea cursurilor. Toți cei cu care vorbisem susțineau

Inaugurarea ediției a III-a

Liga PRO EUROPA găzduiește la Tîrgu Mureș a III-a ediție a *Colegiului Democrației*. În acest an de studiu Colegiul este finanțat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile și se va desfășura în perioada octombrie 1996—septembrie 1997.

În urma testului scris și al interviului s-a selecționat un grup de cursanți mixt din punct de vedere etnic și confesional. Acești tineri — liceeni și studenți — manifestă o motivație personală pentru cariere politice, juridice și diplomatice.

Deschiderea oficială a celei de a III-a ediții a Colegiului Democrației a avut loc vineri, 13 noiembrie 1996, în Sala de Oglinzi a Palatului Culturii din Tîrgu-Mureș.

Au participat la această întrînire doamna Ancuța VAMEȘU — director executiv al FDSC, domnul Ragnar ANGBY — Ambasadorul Suediei în România, reprezentanți ai autorităților locale, reprezentanții partidelor politice, cadre didactice, studenții Colegiului Democrației din anii precedenți precum și reporterii mass-mediei.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de doamna Smaranda ENACHE și domnul CSÍKY Boldizsár, co-președinți ai Ligii PRO EUROPA.

Domnul Ragnar ANGBY, Ambasador al Suediei în România, a susținut conferința „România și integrarea

europăană”, care a fost deosebit de apreciată de toți participanții, îndeosebi de noii studenți ai Colegiului Democrației, care au manifestat și un interes pentru a obține cît mai multă informație despre tineretul suedez.

Intervenția doamnei Ancuța VAMEȘU, director executiv al FDSC, a adus în atenția celor prezenți scopul și obiectivele acestei fundații, care este menită — așa cum reiese din însăși denumirea sa — să contribuie la dezvoltarea societății civile românești.

După „strigarea catalogului” absolvenții ediției a II-a a Colegiului Democrației — Száva Tünde și Marcel Valentin Uța — s-au adresat noilor studenți, subliniind: „Colegiul Democrației ne-a învățat în primul rînd să trăim în acest prezent »concret și viu«, învățînd din greșelile trecutului pentru un viitor mai bun.” (M.V.U.)

...

În data de 10 decembrie a avut loc cursul „Perenitatea drepturilor omului” avînd-o ca lector pe Renate WEBER, co-președinta Comitetului Helsinki Român, iar la 20 decembrie HALLER István, referent al Biroului pentru Drepturile Omului al LPE a condus cursul-atelier „Modul de funcționare al Biroului Drepturilor Omului. Studii de caz”.

(K. Gy)

Inaugurarea celei de a III-a ediții a Colegiului Democrației

BIBLIOTECĂ

Noi intrări în biblioteca LPE

ISTORIE

• Bischof Friedrich Müller: *Erinnerungen 1944—1964*

POLITICĂ

• Michael Oakeshott: *Naționalismul în politică*

• Adrian-Paul Iliescu: *Conservatismul Anglo-Saxon*

• Karl R. Popper: *Mizeria istoricis-mului*

• Robert A. Dahl: *A pluralista demokrácia dilemmái*

• Texte fundamentale: *Limitele puterii* - antologie editată de Adrian-Paul Iliescu și Mihail-Radu Solcan

DREPTURILE OMULUI

• Th. Buergenthal & R. Weber: *Dreptul internațional al drepturilor omului*

• Marja Pentikäinen: *Human rights commitments within the CSCE process*

• LADO: *Drepturile omului — culegere de documente internaționale*

MINORITĂȚI

• Victor Neumann: *Istoria evreilor din România*

• Kovács Péter: *Nemzetközi jog és kisebbségvédelem*

• Nicola Girasoli: *National Minorities — Who are they?*

• Nicolae Gazdovits: *Istoria armenilor din Transilvania*

EDUCAȚIE

• M. Galton & A. Blyth: *Handbook of primary education in Europe*

• R. Savage: *School links and exchanges in Europe*

PERIODICE

• Die Neue Gesellschaft Frankfurter Hefte nr. 11/96, „Wozu Feminismus?” și nr. 12/96, „Universitäten im Niedergang”

• Index on censorship nr. 6/96, „Lost Words”

• Magropress, noiembrie '96

• Berliner Europa Forum, nr. 11/1996

• NZZ-Folio, nr. 11/1996, „Feuer, bitte!” și nr. 12/1996, „Wunder” Zugänge, Heft 19/20 1996

• KAM—Regionális és antropológiai Kutatások Központja. *Egy más mellett élés. A magyar—román, magyar—cigány kapcsolatokról.*

(M.B.)

altera 4

Al patrulea număr al trimestrialului Ligi PRO EUROPA este axat pe tema „*Drepturile omului și religia*”, prin contribuția unor autori de marcă: W. Cole DURHAM Jr. („*Aspecte ale libertății religioase. Cadru comparativ*”), John WITTE Jr. („*Dreptul, religia și pacea lumii*”), Lous HENKIN („*Religia și ideea de drepturi*”), Adamantia POLLIS („*Ortodoxia răsăriteană și drepturile omului*”). Rubrica „*Dialog*” reproduce masa rotundă intitulată „*Credință și toleranță*”, cu participarea diferiților reprezentanți ai bisericilor din Tîrgu-Mureș. „*Studiul de caz*” este semnat de VARGA Attila („*Reglementarea constituțională a bisericilor din România începînd cu 1918*”). Un alt caz de de violare a drepturilor religioase este prezentat de Gabriel ANDREESCU în articolul „*Martorii lui Iehova: radiografia unei violări a libertății religioase*” la rubrica „*Alteră pars*”. Documentele prezentate. „*Declarația cu privire la eliminarea tuturor formelor de intoleranță și de discriminare bazată pe diferențe religioase sau de credință*” și „*Declarația de la Cairo cu privire la drepturile omului în Islam*” sînt comentate de HALLER István. Rubrica „*Convergențe transilvane*”, prin articolul „*De la intoleranță la toleranță*”, semnat de BUZOGĂNY Dezső, prezintă evoluția istorică care a dus la adoptarea Edictului de toleranță de către Dieta Transilvaniei la Tîrgu-Mureș. Momentul formării bisericii greco-catolice este tratat de rubrica „*Restituție*” prin „*Actele sinodului din 1700*”, „*Unirea religioasă și conștiința de sine a românilor*” (Greta-Monica MIRON) și „*Unirea cu Roma în istoriografia maghiară*” (SPIELMANN-SEBESTYEN Mihály). Ca și în numerele anterioare, revista se încheie cu o secțiune de recenzii.

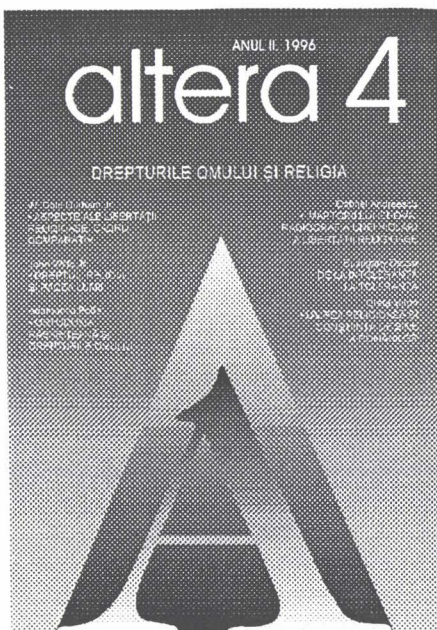
Noul număr al trimestrialului *Alteră* poate fi cumpărat în librăriile Humanitas și Pallas-Akademia. (H. I.)

Info PRO EUROPA

NEWSLETTER OF THE PRO EUROPE LEAGUE NR. 11-12/1996

CONTENTS:

- P. 1., 6—7:** *Transylvanian Intercultural Forum* — a presentation of the round table organised by the Intercultural Center. The event brought together representatives of minority unions, universities, NGOs, involved in the minority issue.
- P. 2:** *Calendar* — a synopsis in Romanian and Hungarian of the PEL's events in November and December.
- P. 3:** *Nationalism — the other Face* — a description of an international seminar in Kiev, organised by IDEE Washington; *In Memoriam* — commemoration of the victims of revolution; *My dear Friends...* — a fragment of a letter sent by president Emil Constantinescu to the Romanian NGOs.
- P. 4:** *The International Book Exhibition at its Second Edition* — a presentation of the second book exhibition held in Tîrgu-Mureș; *Lasting of Human Rights* — anniversary of the International Day of Human Rights.
- P. 5:** *Human Rights — a Priority in Moldavia* — a short presentation of the international symposium organised in Bălți by the Helsinki Committee from Bălți, the „Alec Russo” University and the Soros Foundation from Moldavia; *Developing the Activities in the Human Rights Domain* — a presentation of a project elaborated by the PEL's Human Rights Office; *Further activities* of PEL.
- P. 8:** *In the Netherlands* — a presentation of the experience exchanging trip in the Netherlands; *The Constitution of the LIENS Association* — a description of the activities included in the Métiers Project (Phare-Lien); *MRG Consulting* — a short presentation of the meeting between Minority Rights Group and Eastern NGOs.
- P. 9:** *Human Rights Office* — a short description of some cases; *Monitoring Elections* — a presentation of the volunteers work in the monitoring the parliamentary and presidential elections; *Financing some Youth Newspapers* — a description of the Intercultural Center's support for youth publications; *International Short Film Festival Alter-Native 4*.
- P. 10:** *Visiting Belgrade* — a presentation of the ICS's students trip in Belgrade.
- P. 11:** *The Third Edition of the College of Democracy* — a description of the official opening and the first activity of the program, which is supported by the Foundation for the Development of Civil Society; *New entries* in the PEL's Library.
- P. 12:** *Alteră 4* — a presentation of the fourth issue of the quarterly *Alteră*, edited by the PEL.

Liga PRO EUROPA

co-președinți:

Smaranda ENACHE și CSIKY Boldizsár

4300 Tîrgu Mureș, P-ța Trandafirilor nr. 5, et. III, CP. 1-154

Tel/fax: +40-(0)65-168549; 217584 e-mail: lpe@lpe.sbnnet.ro

Redactor: HALLER István

La redactarea acestui număr au colaborat: Mircea BEȘA (M.B.), Smaranda ENACHE (S.E.), Izabella GIDRO (I.G.), HALLER István (H.I.), KACSÓ Judith-Andrea (K.J.-A.), KOVÁCS Gyögyvér (K.Gy.), Ștefan S. SZOBOTKA (Ș.S.-Sz.), SZOKOLY Elek (Sz.E.) Tehnoredactare: PÁPAI László Zsolt

Editare texte: KACSÓ Judith-Andrea, Mihaela IGNAT

Tipărit la MULTIMAS SRL, tel: 065 216 045, fax: 065 161 723